

สวรส. เปิดวิจัยพื้นที่ พัฒนาศักยภาพ ยกระดับ อสม. ดูแลผู้สูงวัยกลุ่มเปราะบาง

สวรส. เปิดงานวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ยก 3 พื้นที่กรณีศึกษา ต้นแบบพัฒนาศักยภาพ อสม. มีบทบาทเพิ่มประสิทธิภาพให้ระบบบริการสุขภาพชุมชน ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ “ภาวะเปราะบาง” ป่วยโรคเรื้อรัง ผู้สูงอายุพิการ และผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง

พญ.วัชรา ริ้วไพบูลย์ ผู้จัดการสำนักจัดการงานวิจัยและประสานโครงการ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) กล่าวว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. นั้น เป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ผ่านกระบวนการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และการปฏิบัติงานด้วยความเป็นจิตอาสา อสม. นับเป็นกำลังสำคัญจากภาคประชาชนที่มาทำงานร่วมกับบุคลากรสาธารณสุขอย่างแข็งขัน อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดในการทำงานของ อสม. อยู่บ้างตามขีดความสามารถเฉพาะบุคคล ทั้งนี้ กระบวนการเสริมสร้างบทบาท อสม. ให้มีศักยภาพในด้านต่างๆ อย่างเหมาะสมกับบริบทของชุมชนพื้นที่นั้นๆ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการทำงานของ อสม. ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น “แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการดำเนินงานวิจัยที่เกิดจากความร่วมไม้ร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมองหาจุดแข็งของกันและกัน เป็นต้นทุนในการพัฒนางานวิจัยให้สามารถนำความรู้ไปสู่การพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน ตลอดจนการดูแลฟื้นฟูสุขภาพกลุ่มประชากรเปราะบาง รวมทั้งเป็นกรอบการสร้างและยกระดับศักยภาพของ อสม. ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยเกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ทั้งที่เป็นชาวบ้านและนักพัฒนา กับผู้วิจัยภายนอก เพื่อให้เกิดการพัฒนาสอดคล้องกับสภาพสังคมนั้นๆ”

พญ.วัชรา กล่าวต่อไปว่า ที่ผ่านมา สวรส. ได้มีการสนับสนุนทุนวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่มีการพัฒนาระบบเครือข่าย การพัฒนาระบบบริการ การพัฒนาหลักสูตร ที่มีการอบรมพัฒนาศักยภาพและเสริมสมรรถนะ อสม. ในการเป็นผู้จัดการรายกรณี เพื่อสนับสนุนให้ทั้งสูงอายุที่อยู่ในภาวะเปราะบาง ได้รับการบริการสุขภาพและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น บนกระบวนการติดตามการดำเนินงานเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพต่อเนื่อง อาทิเช่น โครงการพัฒนาเครือข่ายบริการสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านและกลุ่มติดเตียงฯ ในพื้นที่ชุมชนฮ้องห้า (หมู่ 1,6,7,8) ต.น้ำโจ้ อ.แม่ทะ จ.ลำปาง มี อสม. ผ่านการพัฒนาศักยภาพเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง 15 คน มาร่วมดูแลผู้สูงอายุฯ 62 รายในชุมชน ผลจากการปฏิบัติงานของ อสม. สามารถเข้าถึงชุมชน เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การให้อาหารทางสายยาง การดูแลสายระบายปัสสาวะ รวมถึงบางรายต้องการรถเข็นหรือเตียงซึ่งมีต้นทุนค่าใช้จ่าย อสม. ก็จะเป็นตัวกลางประสานหน่วยงาน เช่น โรงพยาบาลหรือพัฒนาสังคมจังหวัดดำเนินการจัดหา โครงการการพัฒนาแบบการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุไทยมลายูที่เป็นโรคความดันโลหิตสูง โดยการมีส่วนร่วม

ของชุมชนในวิถีแห่งวัฒนธรรมในภาคใต้ของไทย ในชุมชนบ้านควน (หมู่ 1,4) ต.บ้านควน อ.เมือง จ.สตูล โดยการมีการอบรมผู้ดูแล 33 ราย และ อสม. 45 ราย ดูแลผู้สูงอายุที่เป็น ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการสื่อสารในชุมชน เนื่องจากโรคความดันโลหิตเป็นภัยเงียบที่อาจเกิดภาวะเส้นเลือดตีบ แตก ตันได้ทุกช่วงนาที่ จึงจัดทำนวัตกรรมดูแลสุขภาพ ได้แก่ ปฏิทินเตือนใจให้กินยาของผู้สูงอายุที่เป็นโรคความดันโลหิตสูง ซึ่งในปฏิทินจะมีตัวยาสีที่ช่วยลดปัญหาการลืมกินยาหรือหยุดใช้ยาเองของผู้ป่วย การทำแบบบันทึกการติดตามสำหรับผู้ดูแลและผู้ดูแลหรือ อสม. พร้อมคู่มือ 2 ภาษาไทย-มลายู ทำให้ผู้ป่วยเริ่มมีพฤติกรรมกินอาหารตามคำแนะนำ และกินยาตามแพทย์สั่ง ส่วนในรายที่ประเมินแล้วมีอาการไม่ดีขึ้น จะประสาน รพ.สต. เข้ามาดูแล

โครงการวิจัยพัฒนาศักยภาพ อสม. เป็นผู้จัดการรายกรณีในการดูแลคนพิการสูงอายุในชุมชน ในพื้นที่ ต.นาเคียน อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ซึ่งมีคนพิการรวมทุกประเภท 305 คน เป็นคนพิการสูงอายุช่วยเหลือตนเองไม่ได้ 50 คน จึงได้พัฒนาหลักสูตร โดยมี อสม. ผ่านการอบรมรวม 27 ราย จาก 9 หมู่บ้านๆ ละ 3 คน และสร้างรูปแบบการจัดการรายกรณี ในการลงพื้นที่ฟื้นฟูคนพิการสูงอายุในชุมชน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ร่วมกับนักกายภาพบำบัด พยาบาล วิชาชีพ โดย อสม.จะมีสมุดบันทึกการเยี่ยมผู้สูงอายุ เพื่อให้ อสม. ได้บันทึกสัญญาณชีพ ประเมินสุขภาพจากที่ได้รับ การอบรมมา เพื่อรายงานต่อ รพ.สต. ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการติดตามอาการ หรือวางแผนการส่งต่อ ผลการทำงาน ติดตามคนพิการสูงอายุในพื้นที่ มีผลลัพธ์ที่สำคัญคือ ญาติผู้ป่วยมีความเชื่อในการดูแลของ อสม. ในการ กายภาพบำบัดเบื้องต้นให้กับผู้ป่วย การแนะนำการปรุงอาหารให้กับผู้ป่วยที่มีเบาหวานแรกซ้อนได้ โดยทุกสัปดาห์ ญาติผู้ป่วยต่างเฝ้ารอทีม อสม. เตรียมน้ำเตรียมอาหารต้อนรับ จนเกิดความสนิทสนมเสมือนเป็นญาติกัน